

Josep M. Castellà Lidon

ORALITAT I ESCRIPTURA

DUES CARES DE LA COMPLEXITAT EN EL LLENGUATGE

Pròleg de Lluís Payrató

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2004

ÍNDIX

<i>Pròleg</i> , per Lluís Payrató	7
1. <i>Presentació</i>	11
2. <i>La llengua oral i la llengua escrita</i>	15
2.1. <i>Cultura oral i cultura escrita</i>	15
2.2. <i>La tradició en els estudis lingüístics</i>	17
2.3. <i>El mode del registre</i>	20
2.3.1. <i>Registre, canal i mode</i>	20
2.3.2. <i>La gradació llengua oral/llengua escrita</i>	22
2.3.3. <i>Altres paràmetres que incideixen en el mode del registre</i>	28
2.3.4. <i>Registre, gènere i tipus de text</i>	33
2.4. <i>La complexitat lingüística en la llengua oral i en la llengua escrita</i> 37	
2.4.1. <i>La complexitat estructural de la llengua escrita</i>	37
2.4.2. <i>La complexitat estructural de la llengua oral</i>	42
3. <i>El contrast lèxic i gramatical en el mode del registre</i>	49
3.1. <i>Aspectes metodològics</i>	49
3.1.1. <i>Plantejament de la recerca</i>	49
3.1.2. <i>La mostra de textos</i>	51
3.1.3. <i>Els trets lingüístics analitzats</i>	56
3.2. <i>Densitat lèxica, estil nominal i estil verbal</i>	57
3.2.1. <i>Els noms</i>	59
3.2.2. <i>Els verbs</i>	63
3.2.3. <i>Els adjectius</i>	66
3.2.4. <i>Els adverbis</i>	70
3.2.5. <i>Els mots lexicals i els mots gramaticals</i>	72
3.2.6. <i>Els sintagmes preposicionals</i>	74
3.2.7. <i>Les nominalitzacions</i>	79

3.2.8.	Variació lèxica, repetició lèxica i longitud de mot . . .	84
3.2.9.	Visió de conjunt	87
3.3.	Composició oracional i connexió textual	90
3.3.1.	La subordinació	94
3.3.2.	La coordinació	106
3.3.3.	Els connectors textuais	115
3.3.4.	Les interjeccions connectives i els omplidors	135
3.3.5.	Visió de conjunt	145
4.	<i>Conclusions</i>	159
5.	<i>Bibliografia</i>	163

PRÒLEG

Segons alguns proverbis força coneguts –algun de bastant antic: *Verba volant, scripta manent*–, els escrits romanen, i les paraules (dites) se les emporta el vent. Sense menystenir l'antigor ni la suposada saviesa popular que tresoregen els adagis, el cert és que les *noves* (en general!) tecnologies han posat en un compromís l'afirmació anterior, manera educada de dir que han demostrat que no és veritat. Aparells ja no gaire màgics com la fotocopiadora o el fax produeixen papers la tinta dels quals s'esvaeix amb una relativa però tanmateix inesperada rapidesa. En canvi, d'altres formes d'*inscripció* verbal descansen en formats audiovisuals que sembla que duren i duren, de manera que ens permetran gaudir (?) *in aeternum* de paraules dites amb finalitats i en contextos ben variats, amb el valor dels documents científics i objectius o dels records personals i intransferibles. La proliferació dels vídeos domèstics, impensable fa cinquanta anys, a banda que representi una mena de plaga divina i comunicativa, demostra que els formats d'enregistrament s'han expandit des dels àmbits tècnics i científics als més familiars i corrents.

Altres tòpics que tenen a veure amb l'oralitat i l'escriptura, basats més en la intuïció que en la investigació, trontollen també des de fa temps, i gràcies a recerques com la que Josep M. Castellà presenta en aquest llibre es poden replantejar i analitzar amb tècniques molt més convinents. Damunt d'un cúmul considerable d'opinions i asseveracions de tota mena sobre els trets de la llengua oral i de la llengua escrita, algunes contradictòries entre si, com ja sol passar quan s'aborden temes complexos, Josep M. Castellà ha tingut la intel·ligència i la paciència de construir una excel·lent recerca sobre els registres explicatius formals (oral i escrit) i el registre corrent o col·loquial, amb una base empírica molt ben triada, amb hipòtesis entenimentades i explícites, i amb una metodologia adequada, contrastable i amb fonaments estadístics. Els resultats que ha obtingut mesuren per primera vegada d'una manera rigorosa les diferències entre el català col·loquial i el català oral i escrit d'un àmbit específic (el dels textos acadèmics expositius formals) i, per tant, ens aporten unes dades i una visió molt valuoses sobre la variació lingüística, la del català en parti-

cular, és clar, però extrapolable a qualsevol altra llengua que presenti varietats funcionals orals i escrites equivalents.

El mèrit i l'originalitat de l'autor s'accentuen si tenim en compte la tradició en què s'ha mogut. Tot i que ressona com un vell tòpic, val a dir per començar que fa molt temps que s'hauria d'haver fet un llibre com aquest, si més no, a part l'interès descriptiu i explicatiu que desperta el tema, per les implicacions que té amb vista a dominis tan aplicats i centrals com la didàctica i la planificació (*estandardització, normativització, normalització...*) de la llengua. De fet, hi ha força gent que parla de la llengua oral... però molt poca que l'estudiï o analitzi (per raons senzilles: és força més complex que treballar sobre els escrits!). Per tant, no és exagerat afirmar que aquest llibre, més que omplir un buit, omple una buidor que ja feia una mica de vergonya en el camp de la filologia i la lingüística catalanes. En efecte, la tradició lingüística catalana ha cultivat amb devoció certes àrees alhora que n'ha menystingut d'altres. Tan avetsats com estem a gramàtiques, diccionaris, atles i llibres d'estil, i tan orfes de descripcions comparatives de les varietats *reals* usades pels parlants, les que han de bastir l'estàndard i les que determinen de debò l'evolució de la llengua. Encara avui, mentre els estudis del ram avancen arreu amb molt d'ímpetu pel que fa al discurs, al text i a la variació sociolingüística i pragmàtica en conjunt, recerques com aquesta apareixen com una excepció o *rara avis* en el camp (lingüístic) català. Mentrestant, però, alguns gramàtics de via estreta, acompanyats de mestretites, inquisidors, puristes i *pàjaros* diversos, s'entretenen qui-sap-lo amb punyetetes i preguntes capcioses, contribueixen a fer pensar als pobres mortals del país que aquestes són les *coses importants* del català, i fan gala d'una incapacitat notable per *mirar* –ja no diguem *analitzar*– la realitat lingüística que se'ns desplega a un pam del nas.

Josep M. Castellà ens ofereix un tast d'aquesta realitat, amb un estudi en molts aspectes modèlic: amb el convenciment que la gramàtica és imprescindible... però no ho és tot, com l'autor acostuma a dir i a escriure, i per tant basant-s'hi i no pas oblidant-la, com fan alguns diletants «agramaticals» d'altres bàndols; amb el convenciment que la llengua no està feta d'oracions i paraules, com encara suggereixen certs llibres de text i com pensen molts parlants, sinó de textos i discursos; i amb el convenciment que un estudi fet sobre el català i la seva variació funcional o estilística ha de servir no solament per al progrés de la lingüística catalana sinó per al progrés, sense *denominació d'origen*, de la lingüística. També per al progrés de la didàctica, per exemple per maldar perquè contribuir a formar parlants competents en català vulgui dir molt més que intentar que no facin (gaires) faltes d'ortografia i que no diguin (massa sovint) *bueno*.

Esperem que les conclusions d'aquest llibre arribin a tot arreu on calgui, i tan enllà com sigui possible. Així ens estalviarem de continuar sentint certs tòpics, de continuar parlant de certes intuïcions i de continuar oblidant, sovint i

tots plegats, que el llenguatge és un potencial excepcional que s'adequa al context en què s'utilitza: segons els interlocutors, els propòsits i els canals. Així intentarem evitar igualment que, en el progrés i en els esforços per ser comunicativament competents, s'ensenyi a parlar –afectadament– com s'escriu o es permeti escriure –barroerament– com es parla: cada cosa al seu lloc i un lloc per a cada cosa.

I escrit això, fa de bon dir, per acabar, que és tot un plaer presentar i llegir un llibre que, com qui no vol la cosa, però dient tot el que fa al cas, escriu sobre l'oralitat alhora que ens parla de l'escriptura.

LLUÍS PAYRATÓ
Universitat de Barcelona